

هشت رساله صفوی

(شرح هو، وحدت وجود، گلشن راز، کلیدهای فهم قرآن، صراط، استغفار، حسین وارث
حکمت خالده، غزل شهیدان خدایی)

www.ketab.ir

سید سلمان صفوی

آکادمی مطالعات ایرانی لندن

۱۴۰۰

سرشناسه صفوی، سلمان، ۱۳۳۸ -

عنوان و نام پدیدآور: هشت رساله صفوی: (شرح هو، وحدت وجود، گلشن راز، کلیدهای فهم قرآن، صراط، استغفار، حسین وارث، حکمت خالده، غزل شهیدان خدایی) / سیدسلمان صفوی؛ ویراستار مهوش السادات علوی؛ [برای] آکادمی مطالعات ایرانی لندن.

مشخصات نشر: تهران: انتشارات سلمان آزاده، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۳۰۲ ص؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.

شابک: ۱۲۵۰۰۰۰ ریال ۲-۹۱-۵۳۵۷-۶۰۰-۹۷۸:

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: عرفان - قرآن -- تحقیق - شعر عرفانی فارسی -- تاریخ و

مهد - خدا -- نامها -- جنبه‌های قرآنی - آداب طریقت

Mysticism - Qur'an - Research - Sufi poetry : موضوع
Persian -- History and criticism - God - Name --
Qur'anic teaching - Customs of the order

شناسه افزوده: آکادمی ایران‌شناسی لندن

London academy of Iranian studies : شناسه افزوده

رده بندی کنگره: BP ۲۸۶

رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۳۸

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۵۹۷۴۴

هشت رساله صفوی

مولف: سیدسلمان صفوی/ ویراستار: مهوش السادات علوی

ناشر: انتشارات سلمان آزاده/ تهران/ چاپ اول ۱۴۰۰

www.iranth.com تلفن: ۲۲۸۶۹۲۱۷

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۲۵	هو در قرآن و میراث عرفان اسلامی
۲۵	مقدمه
۲۷	هو در قرآن کریم
۳۳	سوره توحید: نسبانه ایزد یکتا
۳۵	هو در سوره توحید
۳۶	نسبت ما با حضرت هو
۳۷	معنای هو در ادبیات عرفانی
۴۱	معنای «هو» از دیدگاه مولانا جلال‌الدین خراسانی
۴۲	معنای «هو» در دیوان سعدی شیرازی
۴۲	معنای «هو» در دیوان ملا محسن فیض کاشانی
۴۳	اهمیت ذکر هو
۴۴	اربعین ذکر «یا هو یا مَنْ هو لا هو اِلَّا هو»

۴۵	«هُوَ» به مثابه اسم اعظم
۴۷	«هُوَ» در دعای جوشن کبیر
۴۷	«هُوَ» در دعای مشلول
۴۷	ذکر شریف «لَا هُوَ إِلَّا هُوَ»
۵۱	ذکر «يَا هُوَ يَا مَنْ هُوَ يَا مَنْ لَيْسَ إِلَّا هُوَ»
۵۲	ذکر «يَا اللَّهُ يَا هُوَ»
۵۲	«هُوَ»، خضض قلبی و امام علی (علیه السلام)
۵۳	سنت ذکر «هُوَ»
۵۴	«هُوَ» در خوش نویسی و نقاشی خط
۵۵	منابع
۵۹	وحدت وجود از منظر قرآن، نهج البلاغه و عرفان
۵۹	مقدمه
۶۰	وحدت وجود در خطبه اول نهج البلاغه
۶۲	وحدت وجود در قرآن
۷۴	وحدت شخصی وجود در حدیث قرب نوافل و فرائض
۸۱	ابن عربی و وحدت وجود
۸۷	جمع بندی
۸۹	منابع

۹۱	شرح نوین دیباچه گلشن راز شبستری
۹۱	مقدمه
۱۰۵	تجلی ظهوری و شعوری
۱۲۸	نقش انبیا و اولیا در تعالی معنوی انسان
۱۳۹	فرجام سخن
۱۴۰	منابع
۱۴۱	کلیدهای فهم قرآن
۱۴۱	مقدمه
۱۴۲	۲۳ کلید
۱۷۲	منابع
۱۷۵	صراط مستقیم و جحیم
۱۷۵	مقدمه
۱۷۷	صراط مستقیم
۱۷۸	ساختار تو در توی صراط مستقیم
۱۸۱	گزیده آیات صراط مستقیم
۱۸۳	صراط مستقیم از منظر عارفان
۱۸۶	سالکان صراط مستقیم
۱۹۳	صراط مستقیم در شعر عرفانی فارسی

مقدمه

کتاب «هشت رساله صفوی» مشتمل است بر رسالات «هُو»، «وحدت وجود»، «شرح دیباچه گلشن راز»، «کلیدهای فهم قرآن»، «صراط»، «استغفار»، «حسین؛ وارث حکمت خالده» و «کجایید ای شهیدان خدایی». در کتاب «هشت رساله صفوی» برخی از مهم‌ترین و غامض‌ترین موضوعات عرفانی، شناخت‌شناسی، متن‌پژوهی و فلسفه دین با زبانی سلیسی با روشی علمی و تکیه بر منابع مهم معرفت‌شناختی تبیین شده است. مجموعه رسالات این کتاب - جز رساله «هُو» - درس‌گفتارهای عرفان‌شناسی و قرآن‌پژوهی در لندن است و به عنوان یک مرجع مفید برای تحقیقات علمی دانشجویان رشته حکمت و فلسفه، علوم قرآنی، ادبیات عرفانی و ایران‌شناسی توصیه می‌شود.

«رساله هُو» به تبیین جایگاه واژه رمزی «هُو» می‌پردازد که در قرآن و میراث عرفانی ما بی‌نظیر است. «هُو» اشاره رمزی به ذات پنهان حضرت عشق است. او در مرتبه ذات از ما نهان است، اما جنبه‌های بیکران جمالی و جلالی «هُو» در سیر

و سلوک عاشقانه برای مسافر سرگشته و شیفته «هُو» دل‌نوازی نموده، دل عاشق حق؛ آشکارا به مشاهده «هُو» که اول و آخر زندگی و جهان است، نائل می‌گردد. در بدایت سفر عشق، برخی از جهات و مراتب نازله «هُو» در همه چیز برای مسافر عشق ظهور می‌یابد. در نم‌نم باران، نسیم صبح‌گاهی، موج دریا، رنگ‌های ارغوانی پاییزی، سپیدی برف زمستانی و نغمه پرندگان، لیکن در نهایت سلوک، «هُو» جنبه‌هایی از «باطن» اسماء نیکوی خویش را بر مسافر سپهر عشق عیان می‌سازد. سالک سپهر عشق در این مقام، به یکباره به تجربه وجودی «هُو» دست می‌یابد.

«هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ» (سوره حديد، آیه ۲)

سرگشته «هُو» می‌بیند و در این جهان به نشانه‌های آن جهانی حضرت «هُو» واصل می‌شود. انسان فرشی با توسل به «هُو» عرشی شده، هم‌نشین عرشیان می‌گردد، در حالی که قالبش در فرش و روحش در معراج است. مُهر مهر «هُو» بر قلب و جان عاشقان و شیفتگان حضرت محبوب حک شده، تصویر «هُو» در ضمیر مسافران سفر عشق، در حکم سیمرغ در قله کوه قاف است، اما تصویر «هُو» در دل و جان هر سالک به مقام نوری و وجودی او بستگی دارد. هرچه جان سالک صاف‌تر و لطیف‌تر باشد، تجلی «هُو» در جانش شفاف‌تر شده، با جلال و شکوه بیشتری تجلی می‌یابد.

رنگ «هُوَ»، بی‌رنگی است. رنگ سیاه نشانه بصری از هیبت و جلال او در مقام ظهور اسمایی مرتبه ربانیت است و رنگ‌های سبز و سفید نشانه‌هایی از جنبه جمالی او در مرتبه ظهور اسمایی در مقام رحمانیت است. گاه در سفر عشق نشانه‌هایی از «هُوَ» به صورت «آتش فروزان» در هیأت ترکیبی از رنگ‌های زرد و قرمز بر دل‌سوختگان شیفته نمایان می‌شود. «هُوَ» کلید باب‌های عالم ناسوت و لاهوت و عالم غیب و شهادت است. ذکر «هُوَ» وجه مشترک عموم طریق اصحاب قلوب است.^۱ «هُوَ» در فهم توحید الهی، نقش کلیدی دارد.^۲

«رساله وحدت وجود» به تبیین این اصل می‌پردازد که تنها یک «بود» و مابقی «نمود» است: «لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ». بر اساس قرآن حکیم، خطبه اول نهج البلاغه و ادبیات عرفانی، اساس دین؛ مسأله معرفت خدا، کمال معرفت؛ تصدیق به یگانگی او و کمال تصدیق؛ تصدیق وحدت وجود الهی است. جهان مظهر حضرت حق جلّ جلاله و ظاهر و باطن و اول و آخر جهان است. «هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ» (سوره حدید: آیه ۳) بین نظر اندیشمندان در مورد وحدت و کثرت

۱. بن: سلمان صفوی، عرفان ثقلین؛ مبانی نظری و عملی عرفان و طریقت صفویه، قم، انتشارات سلمان آزاده، ۱۳۹۵.

۲. بن: سلمان صفوی، علوی، فقه الله اکبر (هرمنیوتیک معنوی خدا در قرآن و شعر فارسی)، قم، انتشارات سلمان آزاده، ۱۳۹۷.

وجود، نظریه «وحدت شخصی وجود» با ظواهر شرعی سازگارتر است، زیرا ظواهر قرآن کریم بر آیت و نشانه بودن آنچه غیر خداوند است دلالت دارد. مانند: «فَأَيْنَمَا تُولَّوْا فَمُ وَجْهُ اللَّهِ» (سوره بقره: آیه ۱۱۵) * «وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ وَ فِي أَنْفُسِكُمْ» (سوره ذاریات: آیات ۲۰-۲۱) * «وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ» (سوره اسراء: آیه ۱۲) * «وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُتُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ» (سوره جاثیه: آیه ۴) * و «وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ» (سوره فصلت: آیه ۳۷).

رساله «شرح دیباجه گلشن راز» به تبیین این مهم می‌پردازد که در «گلشن راز» علاوه بر بیان یک دوره جهان‌بینی عرفانی به نحو فنی، موجز و فشرده، اصطلاحات عرفانی نیز تبیین شده است. زبان متن تمثیلی است نظیر «قلم»، «لوح»، «عدم»، «چشم»، «زلف»، «لب»، «خال»، «رخ»، «شمع» و «خرابات». در این کتاب فلسفه تکرر ظاهری اقوال عرفا نیز تبیین شده است.

۳۱ بیت دیباجه متشکل از سه فراز است: فراز اول: ابیات ۱-۱۶، فراز دوم: ابیات ۱۷-۲۲ و فراز سوم ابیات ۲۳-۳۱ را شامل می‌شود. در فراز اول ولایت حضرت حق و چگونگی ظهور اسماء و صفات و تجلیات وجودی حضرت حق و چگونگی آفرینش هستی از نگاه عرفانی، در فراز دوم مسأله ولایت انبیاء و چگونگی سیر و سلوک عرفانی به منزله سلوک حقیقی تحت هدایت تعالیم انبیای

الهی به عنوان ساربانان وصول به حقیقت و در رأس آنها حضرت خاتم الانبیاء محمد مصطفی (صلوات الله علیه) و در فراز سوم مبحث اولیاء الله پس از حضرت خاتم الانبیاء تبیین می‌شود. پس از پیامبر خدا (ص)، سیر و سلوک از طریق اولیاء الله صورت می‌گیرد.

رساله «کلیدهای فهم قرآن» به تبیین این موضوع می‌پردازد که فهم کلام الله مجید منوط به فهم روش‌مند، ساختار، شبکه مفاهیم کلیدی قرآن کریم و درک زبان قرآن است. صرف خواندن قرآن حکیم بدون تأمل و تدبّر، به شناخت قرآن و هدایت قرآنی نمی‌انجامد. متدولوژی ساختارشناسی با هدف تفسیر عصری از قرآن کریم، در کتاب‌های «تفسیر ساختاری سوره حمد» و «تفسیر ساختاری سوره بقره»، مدل روش تفسیر قصص قرآنی در کتاب «موسی کلیم الله در قرآن حکیم» و مدل تحلیل مفاهیم کلیدی قرآن حکیم در کتاب «زندگی پس از مرگ» تبیین شده است. در این نوشتار ۲۳ کلید فهم قرآن کریم نظیر زبان دین، ساختار سوره، وجوه قرآنی و ... به طور موجز و آکادمیک تبیین می‌شود.

رساله «صراط» تبیین این مهم است که صراط مستقیم از مفاهیم کلیدی قرآن حکیم است که در نخستین سوره مصحف شریف اشارت و تأکید بلیغ بر آن صورت گرفته است (سوره حمد: آیات ۶-۷). صراط جحیم (سوره صافات: آیه ۲۳) در تقابل با صراط مستقیم است. شناخت صراط مستقیم و صراط متقابل آن نقش مهمی در سامان‌دهی کمیت و کیفیت و سبک زندگی ما در دوره پست